

Hea klient!

Jälle kord on üks aasta lõppenud ja uus alanud ning käimas on möödunud aasta kohta kokkuvõtete tegemine. Juba praegu võib julgelt väita, et möödunud aasta oli enamikele loomapidajatele suhteliselt edukas, kuid seekord saavad ka aretusorganisatsioonid möödunud aastat edukaks lugeda ja seda ka rahvusvahelises mõttes.

Jõudluskontrolli Keskuse (JKK) jaoks oli oluline ICARi eritempli saamine, mis andis meie tehtud tööle rahvusvahelise tunnustuse. Eesti jõudluskontrolli tase oli niivõrd muljetavaldav, et mind esitati JKK esindajana ICARi inspektoriks, mis annab võimaluse osaleda ICARi juhatuse töös. Eesti Tõuloomakasvatuse Ühistu tõestas erinevate Euroopa riikide holsteini tõu aretajatele meie piimatootmise head taset, korraldades Euroopa Holsteini ja Punasekirju Holsteini Konföderatsiooni tegevjuhtide koosoleku, mille raames näidati tegevjuhtidele ka Eesti paremaid karju. Eesti punase tõu aretust tunnustas Euroopa Punaste Tõugude Assotsiatsioon, valides Tõnu Põlluääre organisatsiooni presidendiks. See võimaldab kaasa rääkida erinevate Euroopas levinud punaste tõugude aretamises.

Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsi pikaajalise töö tulemusena on polettidele jõudnud kodumaine lihaveise liha. Lisaks toimus Ülemaailmse Herefordi Assotsiatsiooni peasekretäri visiit Eestisse. Kuid see on vaid põgus ülevaade möödunud aastast.

Loodetavasti osutub alanud aasta Eesti loomakasvatusele sama edukaks!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

Aasta töötaja ja Päikesekiir

Juba neljandat korda valib JKK oma töötajate seast Aasta töötaja. Tiitel omistatakse töötajale, kelle töö on kõige rohkem tunnustamist väärt. 2006. aasta JKK Aasta töötaja on sigade ja muude loomade sektori juhataja Külli Kersten.

Kolmandat korda valisid JKK töötajad endi seast kolleegi preemia "Päikesekiir" laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kaastöötajate arvates kõige sümpaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. 2006. aasta Päikesekiireks valiti autojuht Villem Timma.

Uus hindamismudel

Senisest täpsema ja usaldusväärsema tulemuse saamiseks kasutame alates 2006. aasta novembrist jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste geneetilisel hindamisel kaasaegset, nn juhuslike regressioonikordajatega kontrollpäeva loomamudelit, kus igale pullile arvatud aretusväärtuse saame väljendada tema individuaalse laktatsioonikõvera kaudu.

Lineaarse hindamise andmed pihuarvutile

Jõudluskontrolli Keskusel valmis rakendus lineaarse hindamise andmete registreerimiseks pihuarvutile. Rakendust on katsetanud ETKÜ spetsialistid loomade hindamisel. JKK tavapärasel andmehõlvel on kaks töömahukat sammu - sündmuste registreerimine paberil ja nende põhjal hilisem andmesisestus arvutisse. Pihuarvutil saab sündmuste registreerimisega vajalik töö korraga tehtud. Sel viisil hoitakse kokku tööjõudu, vigade tegemise võimalus on väiksem ning andmete registreerimise saab programmeerida kiireks ja mugavaks. JKK usub, et andmete kohapealse elektroonilise registreerimise päralt on jõudluskontrolli läbiviimise tulevik.

Toimus seminar "Tarkusi seakasvatajale"

JKK korraldas 2006. a novembris Pärnus seminari "Tarkusi Seakasvatajatele". Varem on JKK korraldanud sarnaseid seminare piimaveisekasvatajatele.

Lektoritena esinesid teadlased Eesti Maaülikoolist (EMÜ). Tiiu Saare ettekanne käsitles põrsaste kõhulahtisuse ja võdrutusjärgse kangumise põhjuseid. Saime põhjaliku ülevaate sigade tsirkoviirusest ja proliferatiivsest enteropaatiast. Professor Meili Rei rääkis liha kvaliteedi mõjust lihatoodetele. Alo Tānavots tutvustas ultraheliaparaadi tööpõhimõtteid ning kultide hindamistulemusi. Sooja vastuvõtu osaliseks sai Mati Roasto ettekanne toiduhügieeni ja -kontrolli ning toiduohutuse ja seakasvatuse teemal. Huvitav oli kuulata Ragnar Lemingu ettekannet sigade käitumise ja heaolu teemal, sest paljud praegustest spetsialistidest ei ole seda koolis õppinud. Väga suurt huvi pakkus Vaike Paasi kui praktiku ettekanne oma kogemustest emiste tiinestamisel OÜ Pihlaka Farmis. Aretusprogrammi "Marmorliha" eesmärkide kaasajastamisest rääkis Eesti Tõusigade Aretusühistu juhatuse esimees Raivo Laanemaa.

Tagasisidelehtedelt selgus, et seminar vastas osalejate ootustele. Rahul oldi nii korraldusliku poolega kui ka esinejate ja ettekannetega. Eriti kõrgelt hinnati Mati Roasto, Vaike Paasi ja Ragnar Lemingu ettekandeid. Väga oluliseks peeti ka ühise koosolemise võimalust.

Paljud seminaril osalenud tuleksid seminarile ka tulevikus. Edasistel seminaridel soovitakse esinema rohkem praktikuid (seakasvatajad, farmijuhid), samuti söötmisspetsialiste ja veterinaare.

Täname kõiki esinejaid ja osalejaid ning loodame, et saame sarnastel seminaridel kokku ka edaspidi!

Uuendused

Alates 2006. a novembrist on võimalik kõigil soovijatel kontroll-lüpsid JKKsse edastada elektrooniliselt (Vissuke → Sündmused → KL). Kui siiani oli kontroll-lüpside edastamiseks kaks moodust –

laudalehel või failina, siis nüüd saab iga lehma tulemused registreerida Vissukeses. Andmed on võimalik sisestada ette kuvatud nimekirja järgi või loomapidajale sobivas loomade järjestuses. Kõigi andmete

elektroonilise edastamise korral ei ole JKKsse laudalehte enam vaja saata. Sel juhul tuleb igasse piimaproovikasti kindlasti lisada saateleht.

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia I osa

Viimastel aastatel on JKKst suhteliselt tihti küsitud jõudluskontrollialaste terminite tõlget erinevatesse keeltesse. See on tingitud mitmetest asjaoludest – kõik seafarmi omanikud ei ole eestlased, vaid on ka välisriikide kodanikke; sigu müüakse teistesse riikidesse, eriti Venemaale; farmi omanikud kasutavad välisriigi konsulentide teenuseid. Sellest tulenevalt otsustasime koostada minisõnastiku, millest on võimalik leida eestikeelsele sõnale vaste inglise, saksa ja vene keeles. Sõnastiku koostas infotehnoloogia osakonna arendussektori programmeerija Mae Uri. Sõnastikus on sõnad järjestatud tähestikulises järjekorras ning sõnastik hakkab ilmuma JKK Sõnumites nn järjejutuna.

EESTI	INGLISE	SAKSA	VENE
aastaemis	sow per year	1 Jahr alte Sau /Jahressau	годовая свиноматка
abort	abortion	Abort	аборт
ahtrus	dryness, barrenness	Unfruchtbarkeit	яловость
allkiri	signature	Unterschrift	подпись
amm	nurse	Amm	кормилица
andmebaas	database	Datenbasis, datenbank	база данных
anomaaliad	anomalies	Anomalien	аномалии
aretusfarm, -kari	breeding farm, - herd	Zuchtvieh	племенная ферма, племенное стадо
aretusindeks	breeding value	Zuchtwert	племенная ценность
aretusliin	breeding line, breeding stock	Zuchtlinie	заводская линия
aretusmeetod	breeding method	Zuchtmethode	метод разведения
aretuspõrsas	store pig for breeding	Zuchtläufer	племенной поросенок
aretusväärtuse hinnang	Estimated Breeding Value (EBV)	Zuchtwertschätzung	оценка племенной ценности
Austria	Austria	Österreich	Австрия
baasaretusfarm, -kari	nucleus farm, - herd	Basisherde	базовая племенная ферма
djurok	Duroc	Duroc	дюрок
ebaproduktiivsed päevad	nonproduction days	Verlusttage	непродуктивные дни
Eesti	Estonia	Estland	Эстония
Eesti Tõusigade	Estonian Pig Breeding	Assoziation Estnisch	Эстонская Ассоциация
Aretusühistu	Association	Zuchtschwein	Свиноводства
ema (E)	dam (D)	Mutter (M)	мать (М)
emaema EE	MGD maternal granddam	M.M Muttersmutter	ММ мать матери
emaemaema EEE	MGDD	M.M.M	МММ мать матери матери
emaemaisa EEI	MGDS	M.M.V	ОММ отец матери матери
emaisa EI	MGS maternal grandsire	M.V Muttersvater	ОМ отец матери
emaisaema EIE	MGSD	M.V.M	МОМ мать отца матери
emaisaisa EII	MGSS	M.V.V	ООМ отец отца матери
emis	sow	Sau, Altsau, (Mutterschwein)	свиноматка
emise ≥ 2. psk	multiparous sow's litter	Altsauenwurf	вторичный помет
esmaspoegimise vanus	age at first farrowing	Abferkelalter	возраст первого опороса
esmaspoeginu pesakond	sow's first litter	Erstlingswurf	первичный помет
esmaspoeginud emis	first farrowed sow	Erstlingssau	первородящая свиноматка
esmasseemendus	first mating	Erstbelegung	первичное осеменение
esmasseemenduse vanus	age at first insemination	Erstbelegungsalter	возраст первичного осеменения
ettevõte	company, enterprise, firm	Betrieb	предприятие
geneetiline hindamine	genetic evaluation	Genetisch Evaluation	генетическая оценка
hindamine	evaluation	Auswerten	оценивание, бонитировка
Holland (Madalmaad)	Netherlands	Niederlande	Нидерланды (Голландия)
hampshir	Hampshire	Hampshire	хампшир
imetamisperioodi pikkus	lactation days	Säugelage	длина лактации
imetav emis	nursing, suckling sow	Sau, säugende	кормящая свиноматка
imikpõrsa kaod	losses of suckling piglets	Ferkelverluste	потери подсосных поросят
imikpõrsas	sucker pig, suckling piglet	Saugferkel	сосунок
individuaalnumber (nr)	identification tag	Geflügelmarke, Nummer	номерная марка, идент. нр.
indlemine	heat, hogging	Rauschen	период стечки у свиней
Inglismaa	England	England	Англия
isa (I)	sire (S)	Vater (V)	отец (О)
isaema IE	PGD paternal granddam	V.M Vatersmutter	МО мать отца
isaemaema IEE	PGDD	V.M.M	ММО мать матери отца
isaemaisa IEI	PGDS	V.M.V	ОМО отец матери отца
isaisa II	PGS paternal grandsire	V.V Vatersvater	ОО отец отца
isaisaema IIE	PGSD	V.V.M	МОО мать отца отца
isaisaisa III	PGSS	V.V.V	ООО отец отца отца

Ülevaade sigade jõudluskontrollist Soomes

Jõudluskontrolli Keskuse väliteenistuse osakond käis oktoobris õppereisil Soomes. Kahepäevase reisi eesmärk oli tutvuda Soome jõudluskontrolli ja aretuse süsteemiga. Meid võttis vastu *ProAgria Maaseutukeskusten Liito* (edaspidi ProAgria). Firma liikmeteks on mitmed põllumajandusega seotud asutused. Jõudluskontrolli ja aretusega seotud asutustest kuulub ProAgriasse andmetöötluskeskus *Maatalouden Laskentakeskus*, FABA (Soome põllumajandusloomade aretusorganisatsioon) ja piirkondlikud nõuandekeskused. ProAgria pakub põllumajandustootjatele mitmeid teenuseid, millest üks on põllumajandusloomade jõudluskontroll.

Sigade jõudluskontrolliga tegeleb ProAgrias viis inimest paarisajast. Sigade jõudlusandmeid kogutakse kahe erineva programmiga – WinPig ja finPOTKA. Talu valib programmi vastavalt tootmisuunale. Aretussuunaga talud kasutavad FABA programmi finPOTKA, tootmissigalad kasutavad Taani programmi WinPig. FinPOTKA programmiga kogutakse aretuseks vajalikke andmeid ja suurema tähelepanu all on aretusalsed analüüsid. WinPig on aga suunatud ökonoomsusnäitajate kogumisele ja majandusliku tasuvuse hindamisele. Mõlema programmi kasutajad edastavad oma andmed andmetöötluskeskuse keskandmebaasi. Soome talunikud on väga huvitatud oma tulemuste võrdlemisest teistega ja selline võimalus on neile loodud. Hiljuti valmis spetsiaalne trükis “Talu analüüs”. Sisuliselt on see analüüs sarnane meie seakasvatavatele juba 2003. a koostatud edugruppide trükisega. Kahjuks puudus selle vastu Eesti seakasvatavate huvi. Meie seakasvatavate soovi korral võiksite edugruppide trükise koostada 2006. a kohta.

Aretustööd korraldab Soomes ProAgria üks liikmetest – FABA. Nii veiste, sigade kui ka teiste põllumajandusloomade aretust koordineeritakse ühes asutuses. Kokku töötab FABAs 90 inimest, neist piirkondades 65 ja keskuses 25. Tähtsal kohal on tõuraamatu pidamine. Sigade aretuse osakonnas peetakse nelja tõu tõuraamatut. Geneetilise hindamise meetodika erineb Eestis kasutatavast. Emiste osas hinnatakse geneetiliselt poegimisintervalli ja võõrutatud põrsaste arvu ning aretusväärtuste järgi tuuakse välja ka vastavate näitajate geneetilised trendid. Lihajõudlusnäitajatest hinnatakse geneetiliselt ööpäevast juurdekasvu, söödakasutust, tailihasisaldust ja pekipaksust. Erinevalt Eestist kogutakse hindamiseks vajalikud lihajõudlusnäitajaid katsejaamades. Lisaks eelpool nimetatud näitajatele hinnatakse geneetiliselt ka liha happesust.

Soomes toimib hästi nõustamissüsteem. Nõustamisteenuse tõhustamiseks on ProAgrial kasutada mitmeid erinevaid programme põllumajandusliku tootmise tasuvuse hindamiseks. Andmeid sisestab reeglina programmidesse talunik. Kui seda teeb nõustaja, siis selle eest küsitakse lisatasu. Nõustamisteenus on kohustuslik jõudluskontrolli tegevatele taludele.

Andmeid talu nõustamiseks saab konsulent andmetöötluskeskuse keskandmebaasist. Nimetatud firma töötajatest 67% on infotehnoloogia eriala ja 33% põllumajandusliku eriala inimesed. Sama asutus annab klientidele õigusi andmebaasi kasutamiseks – andmete edastamiseks ja analüüside saamiseks. Arveid makstakse korrektselt, kuna võlgnikelt võetakse ära andmebaasi kasutamise õigused. Kui võlga ei ole likvideeritud kahe meeldetuletuse järgselt, infot enam ei avalikustata. Nõustajale annab andmetöötluskeskus õiguse näha talu andmeid, kui tal on sõlmitud taluga vastav leping.

Lõpetuseks veel mõned tähelepanekud Soome jõudluskontrolli ja aretustöö korraldamisest. Seemendusjaama testloomade, eelkõige testpullide spermat väljastatakse tasuta, et saada kiiresti

andmeid uute loomade kohta ja hinnata neid võimalikult lühikese aja jooksul.

Soome riik ei toeta jõudluskontrolli ja selle teenuse eest maksab loomaomanik ise. Kui spermat tellitakse väljaspool ettenähtud aega, siis maksab doos spermat tavalisest rohkem.

Ka Soomes on omad mured. Lihatööstused ei ole rahul aretustulemustega, seda eriti lihakvaliteedi osas ja tapamajad tahavad osta Taanist kulte ning teha oma kuldijaama.

Kokkuvõtteks võib öelda, et Eesti jõudluskontrolli süsteem ei ole halvemini korraldatud kui Soome oma. Mõnes asjas oleme isegi eespool. Eesti seakasvatavad on olnud väga tublid ja läinud edukalt üle andmete elektroonilisele edastamisele. Seda osa Soomes veel arendatakse.

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade sektori juhataja

Jõudlusandmete kogujate atesteerimisest

Jõudlusandmete kogujate tunnistuste uuendamine on jõudnud lõpule. 2006. aastal oli inimestel võimalik valida kahe variandi vahel – ainult testi täitmine tunnistuste uuendamiseks või testi täitmine koos vastava koolitusega. Tunnistust sai uuendada mitmes paigas – Jänedal, Raplas ja Kuressaares. Nendes kohtades rääkisime kolme aasta jooksul toimunud süsteemi arengust, uuendustest ja muudatustest. Pärast tunnistuse saamist tekkis meeldiv vestlusring. Farmi spetsialistid vahetasid tööalaseid kogemusi ja arutlusteemad hõlmasid nii sigade märgistamist, seadusi, algdokumentide täitmist, kontrollorganite tähelepanekuid ja ettepanekuid. Kogemusi vahetati ka Possu kasutamise osas. Jõudlusandmete kogujate koolitus toimus ainult 14. detsembril Tartus. Põhirõhk oli koolitusel suunatud sigade geneetilisele hindamisele kui kõige raskemale lõigule jõudluskontrollis. Tunnistuste uuendamise päevadel kogusime informatsiooni ka Possu programmi kohta. Kõik kohalolijad täitsid vastava küsimustiku. Programmi kasutajate vastuste ja arvamuste alusel on hea võimalus muuta Possu programm veelgi mugavamaks. Aitäh kõigile, kes oma mõtted kirja panid.

Külli Kersten

Possu tugiteenusest ja litsentsi suurendamisest programmis

Märkamatu on möödunud aasta sellest, kui viimased farmid said db-Planeri asemel endale Possu programmi. Uue programmi kasutusele võtmisega toimus muudatusi ka programmi kasutamiseõigustes ja hinnapoliitikas. Lisandusid mõisted Possu tugiteenus ja litsents, millest andsime teile esmase ülevaate JKK Sõnumites Aprill 2006. Need kaks terminit on omavahel seotud. Litsentsi suuruse määrab see, mitme aktiivse emise ja kuldi andmeid on võimalik programmi sisestada. Litsentsi maksumusest sõltub aga tugiteenuse hind, mis moodustab 20% farmi litsentsi maksumusest. Tugiteenuse eest esitatakse Possu kasutajale arve üks kord aastas, võttes aluseks tugiteenuse lõppemise hetkel karjas olevate põhikarja loomade arvu. Kui mõni farm on loomade arvu oluliselt muutnud, siis palume sellest teatada. Possuga kohanemise perioodil oli litsentsi suurendamine tasuta. 2007. aastast alates tuleb farmi litsentsi hakata juurde ostma, arvestades, et litsentsi suurendamine ühe emise võrra maksab kümme krooni. Litsentsi suurendamiseks palume pöörduda Vaike Konga poole telefonil 738 7751.

Külli Kersten

Tutvumas Soome jõudluskontrolliga

Möödunud aasta oktoobris külastas Jõudluskontrolli Keskuse (edaspidi JKK) 15-liikmeline grupp Soome Vabariiki. Kahepäevase reisi eesmärgiks oli tutvuda Soome aretus- ja jõudluskontrolli süsteemiga, keskendudes peamiselt piimaveiste jõudluskontrollile. Lootsime üht-teist õppida ja mõne hea idee ka Eestisse kaasa tuua. Reisisihi valikul olid määrava tähtsusega 3 asjaolu:

1. Soome jõudluskontrolli süsteemi hea tase, mida on rahvusvaheliselt tunnustatud 2006. aasta ICARi kongressi korraldusõiguse andmisega.

2. Meie vastuvõtja, Soome piimaveiste jõudluskontrolli eest vastutav, ProAgrias töötav Juho Kyntäjä on töötanud ka Eestis, mistõttu tunneb ta meie olukorda ja räägib päris hästi eesti keelt. Tagantjärele tarkusena võin väita, et reisi planeerides alahindasin seda asjaolu.

3. JKK ei ole Soomes “õpipoiss”, sest soomlased võtsid oma praegu kasutusel oleva andmebaasimudeli üle just JKKlt. Seega on nad teadlikud meie tasemest, mis on oluline eelkõige seetõttu, et kohtumisel ei räägita näiteks loomade märgistamise vajalikkusest jõudluskontrolli läbi viimisel.

Millised aga on Soome ja Eesti jõudluskontrolli süsteemide peamised erinevused?

Erinevus on juba organisatsioonilises ülesehituses. Kui Eestis tegeleb JKK jõudluskontrolli tsükliga algusest lõpuni, siis Soomes on see erinevate loomapidajatele kuuluvate organisatsioonide vahel jaotatud. Näiteks:

- piimaproovide kokkuvedu ja piimaproovide analüüsimeetodite teostab Valio piimatööstus;

- kogu andmetöötlus ja infotehnoloogiline arendus (programmeerimine) toimub andmetöötluskeskuses Maatalouden Laskentakeskus;

- jõudluskontrolli ideoloogiline arendamine ja keskne juhtimine toimub ProAgria keskuses, kus aretusorganisatsiooniga FABA tihedat koostööd tehakse;

- piirkondlik jõudluskontrolli korraldamine koos erinevate nõustamisvaldkondadega toimub ProAgria piirkondlikes kontorites.

Andmetöötlus, aretustöö ja jõudluskontroll toimub küll erinevates organisatsioonides, kuid tegemist on ühe organisatsiooni tütarfirmadega.

Loomapidajale on üheks suuremaks ja ka olulisemaks erinevuseks see, et Soomes on kõik loomakasvatusega seotud andmed ühes andmebaasis (jõudluskontroll, veterinaaria, loomade registri andmed ja ka piimakvoodi täitmine), seega on sealsele loomapidajale võõras andmete topeltesitamine või Eestis toimuv järelkontroll-lüps. Viimast just seetõttu, et jõudluskontrolli andmeid võrreldakse jooksvalt kvoodiandmetega. Järelkontroll-lüps tehakse ainult üksikute juhtudel kõrgetoodangulistest karjadest.

Soome süsteemi tugevus on kindlasti jõudluskontrolli (loe: karjakontrolli) süsteemi laiaulatuslikkus, mis hõlmab kogu majapidamist toodangutest majandusliku tasuvuseni.

Toimunud reis andis meile kinnitust Soome väga heast tasemest, mille eelduseks on eelpool mainitud ühine andmebaas ja hea nõuandesüsteem. Õnneks ei ole ka Eestil põhjust häbenemiseks, sest meil on jõudluskontrolli süsteem küll väikese mahulisem, kuid andmete kvaliteedi osas oleme loodetavasti paremadki ehk oskar-lutsulikult: “kui kogu rehkendust ei jõua teha, siis tee pool, aga tee hästi!”.

Kaivo Ilves
Direktor

Tööjuubelid

01.01.2007 Ly Kogermann – 15

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk		gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

NB! Alates jaanuarist asub Harjumaa kontor uuel aadressil: Tuleviku 3, Laagri, Harju maakond.

Hea klient!

Kui palju võis olla 2004. aasta aprillis neid inimesi, kes hoides käes JKK Sõnumeid, pidasid seda naljaks? Sellele küsimusele ei oska keegi täpselt vastata, aga kolme aasta jooksul ilmunud 12 numbrit tõestavad, et nali see kindlasti ei olnud.

Nalja tegemise asemel oli meie eesmärgiks tutvustada teile lähemalt Jõudluskontrolli Keskuses toimuvat, juhtida tähelepanu uuendustele ja olulistele asjadele, selgitada jõudluskontrolliga seotud teemasid ja vahelduseks ka muhedat nalja teieni tuua. Aasta alguses toimunud küsitlus näitas, et üldiselt on meil see õnnestunud, kuid kohati on teie ootused suuremad. Kindlasti üritame teie soovidega arvestada ja tulevikus teid huvitavatel teemadel JKK Sõnumites või infolehtedes kirjutada.

Hoides käes jälle aprilli numbrit, mis maagilist 13ndat numbrit kannab, siis loodetavasti ei võta seda keegi halva naljana. Tõsiselt teemasid tuleb kindlasti tõsiselt võtta ja tagasivaadet 2006. aastasse võib uskuda. Kuid traditsiooniliselt on aprilli numbrisse ka väike nali peidetud, mis vaheldust pakkuma peaks.

Soovin kõigile rõõmsat naljakuud!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**2006. aasta parimad veisekasvatajad**

Maaelu Edendamise Sihtasutus (MES) valib parimat piima- ja lihaveisekasvatajat koostöös Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu, Veterinaar- ja Toiduameti, Jõudluskontrolli Keskuse, Eesti Maaülikooli Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi, Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu, Eestimaa Talupidajate Keskliidu ja Põllumajandusministeeriumiga. Kui varem

valiti parimaid piimakarjakasvatajaid kahes grupis, siis sellest aastast valitakse parim piimakarjakasvataja ja parim lihaveisekarjakasvataja.

2006. aasta parimaks piimakarjakasvatajaks tunnistati **Ahto Vili (Torma Põllumajandusosaühing)** Jõgevamaalt ja parimaks lihaveisekarjakasvatajaks **Leino Vessart (OÜ Karitsu Rantšo)** Raplamaalt.

2006. aasta jõudluskontrollist

1. jaanuaril 2007 oli jõudluskontrollis 99 596 lehma, mis moodustab 91,5% Eesti lehmadest. Jõudluskontrollialuseid piimakarju oli 1475. Keskmise lehmade arv karjas oli 67,5 lehma.

2006. aasta oli tulemuslik. Aastalehma kohta saadi 6862 kg piima. Maakondadest oli parim Põlvamaa 7715 kg-ga. Kahes karjas saavutati aastalehma toodanguks üle 11 000 kg piima: Lea Puuri Õunapuu talu lehmad lüpsid 11 907 kg ning OÜ Põlva Agro lehmad 11 145 kg piima. Suurima laktatsiooni piimatoodangu lüpsis EHF lehmadest Haavi – 16 794 kg, EPK lehmadest Loodi – 13 593 kg (mõlemad OÜ Põlva Agro), EK lehmadest OÜ Sarapiku Piim lehm Põnna – 9395 kg. Avo Kruusla lehm Õuni püstitas eesti punast tõugu lehmade eluajatoodangu rekordi – 96 539 kg.

2006. aastal pöörati JKKs suurt tähelepanu elektroonilise teenuse arendamisele. Loomapidajate seas said kiiresti populaarseks kontroll-lüpsi tulemuste edastamine Vissukese kaudu ja subkliinilise ketoosi võimalikku esinemist näitav analüüs.

Sigade jõudluskontrollis oli 1. jaanuari 2007. a seisuga 43 karja ja 17 380 siga. Viljakamad emised olid Ermo Sepa talus, kus elusalt sündis 11,9 pörsast pesakonnas. Kõige rohkem pörsaid pesakonnas võõrutati OÜ Pihlaka Farmis – 11,5. Sama farm oli ka emiste kasutamise efektiivsusest parim – karja keskmine toodanguindeks oli kõrgeim (25,5). Parimad emised viljakuse suhtelise aretusväärtuse järgi olid AS Ruixi Mõisas – 105,7, jõudluse suhtelise aretusväärtuse järgi OÜ Estpig Tännassilma farmis – 117,2.

Sigade jõudluskontrollis oli pöhirõhk suunatud andmete kvaliteedile. Loodi sigade põlvnemisandmete elektroonilise edastamise võimalus loomade müümisel ühest karjast teise. Rakendatud on andmete õigsuse kontroll kolmel tasandil – andmete sisestamisel Possusse, andmete kandmisel andmebaasi ja andmebaasis andmete vahel tekkivate seoste alusel. JKK ja ETSAÜ ühistööna valmis seemendusjaama kultide info dünaamiline avaldamine JKK andmebaasist aretusühistu koduleheküljel. Sellised uuendused on vähendanud ebaloogiliste andmete arvu miinimumini.

Uuendused

Esimesena Eestis võttis lüpsirobotid kasutusele AS Pakar Harjumaal 2006. aastal. Jõudluskontrolli toodanguarvutamine vajab robotlülpsil erikäsitlust. Kontrollpäeva (24 tunni) piimatoodangu, piima rasva-, valgu- ja karbamiidisalduse ning somaatiliste rakkude arvu arvutamisel lähtume ICARi (Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee) soovutestest. Kontrollpäeva piimakoguse täpselt hindamiseks vajame vähemalt

14 viimase lüpsi algusaega ja lüpsikogust. Piimakomponentide sisalduse määramiseks on vaja võtta üks piimaproov. Kontrollpäeva piimaalgu- ja karbamiidisaldus ja somaatiliste rakkude arv võetakse võrdseks selle ühe proovi analüüsitulemustega. Rasvaprotsendi hindamiseks kasutame hollandlaste (Peeters, Galesloot) poolt väljatöötatud regressioonvõrrandit. Võrrandi rakendamiseks on vaja teada

piimaproovi rasva- ja valgusisaldust, ajavahemikku kontroll-lüpsi ja sellele eelneva lüpsi vahel ning ajavahemikku kahe kontroll-lüpsile vahetult eelneva lüpsi vahel, piimakogust proovivõtul ja sellele eelneval lüpsil, päevi laktatsiooni algusest, laktatsioonikorda, proovivõtu kellaaega ja kuud.

Vastavalt kokkuleppele ei ole JKK-l õigust regressioonivõrrandit avaldada.

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia II osa

EESTI	INGLISE	SAKSA	VEENE
jalad	legs	Beine	ноги
jõudlus	production	Produktionsleistung	продуктивность
Jõudluskontrolli Keskus (JKK)	Animal Recording Centre (ARC)	Zentrum für Leistungs-kontrolle	Центр Учета Продуктивности Животных
jõudluspäevad	performance days	Leistungstage	дни продуктивности
järglaste arv	no of progeny	Anzahl Nachkommen	количество потомков
kadude põhjused	causes of losses	Verlustgrund	причины потери
Kanada	Canada	Kanada	Канада
kaod, hukkumised	losses of piglets	Verluste	потери
karja täiendus	replacements selected for the herd	Viehzüchtergänzung	пополнение стада
karjast väljaminek	culling, removal, waste	Merzen, Abgangs	выбраковка
karjatest	on-farm test, field-test	Farm-test	контроль на ферме
karjatuleku kuupäev	herd entry date	Einstalldatum	дата вхождения в стадо
karjatuleku vanus	age at herd entry	Einstallalter	возраст вхождения в стадо
kasupõrsad	crossfostering, foster-piglet	Ammenwurf	приемные поросята (приемыш)
kasutamine väljaminekuni	using until culling	Benutzung bis Ausgang	использование до выбраковки
keskkonna mõju	environmental management	Umwelt Effekt	влияние среды
keskmine	average	Durchschnitt	среднее
keskmine emiste arv	average total female inventory, no of sows	Durchschnittszahl von Sauen	среднее количество свиноматок
kokku	total	Gesamt	всего
kuldi kasutamine	boar utilization	Natursprung NS	использование хряка
kult	boar	Eber	хряк
kunstlik seemendus (KS)	artificial insemination (AI)	Künstliche Besamung (KB)	искусственное осеменение (ИО)
kuupäev	date	Datum	дата
kõrgus	height	Höhe	высота
kõrvamärk	ear tag	Ohrmarke	ушная бирка
laut	barn (US), pigsty, pig house	Stall	свинарник
Leedu	Lithuania	Litauen	Литва
liha kvaliteet	meat quality	Fleischqualität	качество мяса
lihakombinaat, tapamaja	slaughterhouse	Fleischfabrik, Schlachthof	мясокомбинат, бойня
lihasiga	heavy baconer, meat-type pig	Fleischwein	мясная свинья
lihassilma läbimõõt	muscle depth, thickness	Muskel Durchmesser	диаметр “мышечного глазка”
lihassilma pindala	loin eye area	Muskelfläche	площадь “мышечного глазка”
loom	animal	Tier	животное
loomade pidamine, söötmine	animal nutrition, feeding	Tierernährung, Tierfütterung	содержание, кормление животных
Läti	Latvia	Lettland	Латвия
maa	country	Land	страна
maakond	county	Landkreis	уезд
maatõug	Landrace (L)	Baconschwein	местная порода свиней
majanduslik hindamine	economic evaluation	Ökonomisch Evaluation	экономическое оценивание
mass	weight	Wurfgewicht	масса, вес
massi-iive, ööpäevane juurdekasv	daily gain, weight gain, gain in weight	Gewichtszuwachs	суточный прирост массы
märkused	notes	Bemerkung	замечания
määrus	regulation	Verordnung	постановление
müüja	seller	Händler	продавец
müümiseks	on sale	Verkaufen	на продажу

Tähelepanekuid sigade jõudlusnäitajate trendides

Kätte on jõudnud aeg teha väike paus igapäevatoodesse ja süveneda oma töö tulemustesse. Jõudlusnäitajate trendidest ülevaate saamiseks võrdleme seekord 2006. aasta tulemusi 1999. aastaga. Ette rutates võib öelda, et enamus tulemusi on positiivse trendiga, aga meil on ka näitajaid, millele on vaja hakata tähelepanu pöörama. Väga tõsiselt tuleks vaatluse alla võtta emiste tiinestumisega seotud probleemid. JKK andmebaasi andmetel suureneb vähehaaval ümberindlevate emiste osatähtsus,

aga veel suurem mure tekitaja on tendents, et seemendatud emistest jõuab poegimiseni iga aastaga järjest vähem loomi. Üha rohkem viiakse emiseid karjast välja põhjusega, et emis **ei ole tiinestunud, ei indle või on viljatu. Ajavahemikus 01.01.2000 – 20.08.2006 viidi prakeeritud emistest karjast välja 27,2% tiinestumisega seotud põhjustel.** Farmide lõikes jääb vastav näitaja vahemikku 9,8 – 60,3%. Eelpool nimetatu oli ka põhjuseks, miks 2006. a oli vaja muuta poegimiste protsendi arvutamise

valemit. Eelmise aastaga on halvast olukorrast mitmed farmid siiski suutnud välja tulla ja isegi suurendada emiste viljakust. Kuidas see neil õnnestus? Vesteldes nendega selgus, et mõni on muutnud emiste söötmisskeemi, mõni on vahetanud välja seemendaja, aga kõlama jäi ikka põhimõte, et **sigu on vaja jälgida ja seda peab tegema inimene**. Kui meie sigalates on läbi investeeringute söötmise ja sõnniku eemaldamine muudetud ülimalt lihtsaks, siis seda rohkem aega peaks jääma sigadega tegelemiseks. Teoreetiliselt teavad kõik, kuidas ja millal on vaja siga seemendada, aga inimesele on mugav korraldada tööd nii nagu temale sobib. Kõige kurioossem näide seemendaja tööst oli spermatuubi sisu tühjendamine sõnnikurenni. Seemendaja õnnetuseks aga juhtus seda nägema firma juht. Ka sellised asjad on võimalikud, nii et lisaks sigadele tuleb jälgida ka inimese töid ja tegemisi. Kehtib vana tuntud reegel – usalda, aga kontrolli. Kui tiinestumisega on farmides probleeme, siis poegimis- ja võõrutustulemused on kõik positiivse trendiga (tabel 2 ja 3). Emiste kasutamise efektiivsusest saab ülevaate tabelist 4, mis näitab, et emistelt saadud pesakondade arv enne väljaminekut on hakanud suurenema. Aga kas me peame normaalseks tulemust, et saame igalt emiselt enne väljaminekut 3,3 pesakonda ja kasutame emist ainult 1,7 aastat? Sellele näitajale tuleks samuti hakata tähelepanu pöörama ja selgitada põhjused, miks meie emised nii lühikest aega karjas püsivad. Kas võivad siin olla põhjusteks sigade pidamistingimused, loomade tervis või ei ole söötmistase vastavuses sigade aretustasemega? Optimaalne oleks saada emiselt 5 pesakonda. Elu on näidanud, et probleemile pühendumine toob kaasa positiivseid muutusi meie töös ja olukord ei tohiks olla lootusetu.

Aretustööd ja jõudluskontrolli viiakse läbi aretusprogrammi “Marmorliha” alusel. Sisuliselt on see ristandaretusprogramm, mida kinnitavad ka andmed – jõudluskontrollis olevatest sigadest oli eelmise aasta lõpuks 52,2% puhtatõulised (eesti maatõug – L, eesti suur valge – Y, hämpšir – H, pjeträän – P) ja 42% kahe põlvkonna ristandid (LY, YL, HP, PH). Eriti paistab silma ristandemiste järjest suurenev osatähtsus kui võrrelda seakarja tõulist koosseisu 2000. aastaga, mil “Marmorliha” programmi järgi oli aretustööd korraldatud alles mõni aasta. Jõudluskontrolli Keskuse andmebaasi andmetel hakkasid esimesed ristandemised põrsaid tootma 1999. aastal. Ülevaate sigade tõulisuse muutumisest annab tabel 5.

Tabel 6. Parimad farmid erinevate näitajate järgi

Näitaja	Farmide nimed			
Elusalt sündinud põrsaid pesakonnas	Ermo Sepa talu	OÜ Pihlaka Farm	OÜ Kehtna Seakasvatus	
Võõrutatud põrsaid pesakonnas	OÜ Pihlaka Farm	OÜ Kehtna Seakasvatus	OÜ Estpig	
Elusalt sündinud põrsaid aastaemise kohta	OÜ Pihlaka Farm	Ermo Sepa talu	OÜ Ääre Seakasvatus	
Võõrutatud põrsaid aastaemise kohta	OÜ Pihlaka Farm	OÜ Vinimex Inju farm	OÜ Estpig	
Esmaspoegimise vanus	OÜ Estpig Tännassilma	OÜ Saare Peekon	OÜ Päidla	
Imetamisperiood (p)	OÜ Ääre Seakasvatus	AS Tamme Kuivatid	Valjala SK OÜ	
Vabaperiood (p)	Kehtna Seakasvatuase OÜ	OÜ Estpig Tännassilma	OÜ Estpig	
Põhikarja loomade keskmine J_SAV	OÜ Estpig Tännassilma	OÜ Pihlaka Farm	AS Kaubi Ettevõtte	
Põhikarja loomade keskmine V_SAV	AS Ruixi Mõis	AS Sõmeru-S	AS Todas	
Toodanguindeks	OÜ Pihlaka Farm	OÜ Vinimex Inju farm	OÜ Kehtna Seakasvatus	
Ümberindluste %	OÜ Väandra	OÜ SF Pandivere	OÜ Kehtna Seakasvatus	
Poegimise %	OÜ Väandra	OÜ SF Pandivere	OÜ Kehtna Seakasvatus	

Tabel 1. Emiste seemendamise / paaritamise tulemused

Aasta	Farmide arv	Keskmine emiste arv	Esmasseemenduste %	Ümberindluste %	Poegimise %	Väljaminek pärast seemendust %	Vanus esimesel seemendusel päevades
1999	50	249	21,9	17,7	72,7	9,1	258
2006	42	617	19,6	20,3	65,6	7,5	233

Tabel 2. Emiste poegimistulemused

Aasta	Sündinud põrsaid pesakonnas			Sündinud põrsaid aastaemise kohta		Vanus esimesel poegimisel päevades
	kokku	elusalt		kokku	elusalt	
		nooremis	vanaemis			
1999	10,7	9,4	10,3	20,3	19,0	379
2006	11,5	9,8	10,9	24,1	21,9	358

Tabel 3. Emiste imetamisperioodi näitajad

Aasta	Aastaemise kohta võõrutatud		Võõrutatud põrsaid pesakonnas	Imikpõrsate hukkumise %	Imetamisperioodi pikkus päevades	Vaba perioodi pikkus
	pesakondi	põrsaid				
1999	1,9	16,6	8,8	12,7	38,5	12,0
2006	2,1	19,1	9,3	12,5	30,5	6,6

Tabel 4. Emiste kasutamise efektiivsus

Aasta	Kasutamine väljaminekuni			
	Pesakondade arv	Kasutamise aeg aastat	Võõrutusest väljaminekuni päevi	Seemendusest väljaminekuni päevi
1999	2,9	1,6	33,1	88,4
2006	3,3	1,7	10,3	74,2

Tabel 5. Jõudluskontrollis olevate sigade tõulise koosseisu muutumine

Aasta	Sigade arv	Puhtatõulised (L, Y, P, H)		Ristandid (YL, LY, PH, HP)		Muu tõug	
		arv	%	arv	%	arv	%
2000	12 594	11 366	90,2	875	6,9	353	2,9
2006	15 026	7841	52,2	6316	42	869	5,8

JKK uus teenus

Vastu tulles mitmete meie meesklientide soovidele alustab JKK selle aasta aprillist meeste jõudmisandmete kogumist. Projekti eesmärgiks on koostada andmebaas neist eesti meestest, kes jõuavad. Andmebaasi R-ossa kantakse nende meeste andmed, kes ei jõua või lihtsalt ei taha.

Eelmise aasta teises pooles läbi viidud pilootprojekti kontrollmõõtmiste tulemused näitasid, et meeste jõudmine sõltub põhiliselt tõust, vanusest, motivatsioonivormist ja tahtejõust. Et pisut illustreerida pilootprojekti tulemusi, toon siinkohal ära väljavõtte 01.01.2006 katseprotokollist:

1. Ants Tartumaalt jõudis tööle alles kell 9.15.
2. Ülo Pärnust jõuaks ära süüa 7 sardelli, oleks vaid õlut.
3. Mart Harjumaalt enam ei jõua.
4. Otto Valgast jõudis põgeneda.
5. Villu Jõgevamaalt jõuaks küll, aga ta ei viitsi.

Meie uue teenusega tutvuda ja oma jõudmisandmeid sisestada saate aadressil www.jkkeskus.ee/joudevmees/. Kõik jõudmisandmete kogujad peavad omama vastavat tunnistust, mille väljastavad JKK spetsialistid siis, kui jõuavad.

Meeldivat koostööd soovides,
Jõu-An Ikka
Projektijuht

JKK Sõnumite küsitlus

Jaauarikuu JKK Sõnumite vahelt leitud küsitluse täitis ja tagastas JKKle 245 inimest. Saime küsitlusest palju asjalikke ja huvitavaid ettepanekuid ning teemasid, mida üritame edaspidi JKK Sõnumite ja infolehtede väljaandmisel kajastada. **Aitäh kõigile küsitluse täitjatele!**

Õnn naeratas JKK saunalina loosimisel **Krista Karask** ile Ida-Virumaalt. **Palju õnne!**

JKK 2006. aasta arvudes

- JKK andmebaasis oli 31.12.2006 seisuga 141 906 sea, 2 461 168 veise ja 593 kitse andmed.
- 2006. aastal sisestati JKKs 1 233 565 piimaveiste sündmust. Loomapidajad sisestasid elektrooniliselt 161 851 piimaveiste sündmust.
- Possu kaudu sisestati sigade andmebaasi 180 231 põlvnemise ja toodangu kirjet.
- Lihaveiste andmebaasi sisestati 10 227 sündmust.
- 31.12.2006 seisuga oli programmi Vissuke kasutajaid 431, Possu kasutajaid 45 ja Liisu kasutajaid 23.
- Sigade jõudluskontrolli alustas kolm ja lõpetas neli farmi. Piimaveiste jõudluskontrolli alustati 14 ja lõpetati 576 korral. Lihaveiste jõudluskontrolli alustati 40 ja lõpetati 102 korral.
- Klientidele korraldati üks seminar ja 16 infopäeva.
- Anti välja 371 veiste ja 43 sigade jõudlusandmete koguja tunnistust.
- Viidi läbi 33 seafarmi külastust, 565 piimakarja külastust ning teostati 165 järelkontroll-lüpsi (millest 114 olid esmakordsed ning 51 teistkordsed).
- JKK laboris analüüsiti 1,64 miljonit piimaproovi, mis on 136 666 proovi kuus. Liitritesse ümberarvutatuna teeb see 5500 liitrit piima kuus.
- JKK piimaproovide kogumise auto läbib iga kuu 315 piimaproovi kogumise punkti. Piimaringide pikkus kokku on 10 720 kilomeetrit. 2006. aastal läbiti piimaproovide kogumisel ca 129 000 kilomeetrit, mis oleks ligikaudu 3,2 tiiru ümber maakera.
- Piimaproovide laborisse jõudmisest kuni vastuste postitamiseni kulub keskmiselt kaks päeva.
- Müüdi 105 398 veiste, 29 434 lammaste, 10 751 sigade ja 783 kitsede kõrvamarki ning 16 599 veiste, 1040 lammaste ja 21 kitsede asenduskõrvamarki.

Tööjuubelid

10. tööjuubel

01.06.2007 Malle Unt – zootehnik
Pärnumaal

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

Oleme Jõudluskontrolli Keskuses viimastel aastatel töötanud andmete usaldusväärsuse tõstmise nimel ja andmete täpsust kõikjal rõhutanud. Aasta tagasi saadud ICARi eritempli kasutamiseõigus oli Jõudluskontrolli Keskusele ühe olulise eesmärgi täitumine. Kui teenuse täpsus on saavutatud, siis järgmine samm on Jõudluskontrolli Keskuse jaoks töö teenuse kättesaadavuse nimel. Oluline aspekt on teenuse mugavus kliendile, tegemata järeleandmisi andmete usaldusväärsuses. Oleme arendanud jõudluskontrolli süsteemi lambakasvatatajatele (Pässu), lihavesikasvatatajale (Liisu) ning uuendanud sigade jõudluskontrolli andmekogumissüsteemi Possu näol. Õnneks on ka piimavesikasvatatajatele mõeldud Vissuke pidevalt arenenud, kuid piimaveiste jõudluskontrolli süsteem tervikuna on mõnda aega olnud muutusteta.

Tänaseks on selged eesmärgid, mille suunas piimaveiste jõudluskontrolli teenust soovime arendada. Klientidele huvipakkuvamad on ehk jõudluskontrolli lihtsustamine ja elektrooniline andmevahetus. Kahjuks ei oska me keegi Jõudluskontrolli Keskusest täna lubada, millised uuendused või muutused on järgmiseks aastaks ellu viidud.

Kindel on aga see, et juba käesolevast kuust katsetame oma võimekust kiirendada teenust tasemeni „täna kogutud proovide vastused väljastame järgmisel päeval“. Loomulikult suudame sellist teeninduse taset pakkuda ainult siis, kui meile tulevad korrektselt täidetud paberid!

Loodan väga, et järgmiseks aastaks suudame lahendada aastaid probleemiks olnud andmevahetuse PRIAga, mille tulemusena kaoks ära andmete topeltesitamise vajadus.

Kuid ka siin kehtib vanasõna „tibusid loetakse sügisel“ ja eks meiegi oleme sügisel targemad.

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Eesti piimatoodangu rekord**

Põlva Agro Osühingu lehm Võrgu ületas maikuus senise piimatoodangu rekordi koguni 741 kg võrra. Lehm Võrgu kolmanda laktatsiooni toodang oli 17 535 kg (22.06.06-3-17535-2.6-456-2.73-479-935), mis on Eesti lehmade seas läbi aegade suurim laktatsiooni piimatoodang. Võrgu isa on pull Etazon Lambro-Et, kes on kuulus oma tütarde kõrge piimatoodangu poolest.

Eelmine rekord kuulus Põlva Agro OÜ lehm Haavile, kelle teise laktatsiooni toodang oli 16 794 kg (15.01.06-2-16794-2.58-434-3.26-548-981).

JKK koostatud tabelis „Teadaolevad rekordlehmad läbi aegade“ kuuluvad 16 esimest kohta Põlva Agro OÜ lehmadele.

Veiste andmebaasi saab laadida looma foto

Foto laadimine eeldab sisselogimist ID-kaardiga. Foto lisamiseks otsite veiste andmekogus vastava looma ja kui sellel loomale ei ole varem pilti esitanud, siis avaneb tabeli allosas link Lisa pilt. Pildi ülesriputama saab oma pilte asendada ja kustutada oma pildi vaatamisel põlvnemisandmetes või veiste andmekogus vajutades .

Tagamaks piltide õigsust on fotode riputamine võimalik ID-kaardiga sisenedes ning teiste kasutajate pilte ei saa muuta ega kustutada.

Fotode avaldamise eesmärk on kiire ülevaate saamine lehma või pulli välimikust.

Uued analüsaatorid

JKK ostis Taani firmalt Foss Analytical A/S piimas üldbakterite arvu määramiseks analüsaatorid BactoScan FC 100 ja BactoScan FC 50. Analüsaatorid toolikusega vastavalt 100 ja 50 proovi/tunnis, töötavad läbivoolu tsütomeetria põhimõttel. Praegu toimub analüsaatorite paigaldamine ja kalibreerimine.

Seadmete vahetamise tingis asjaolu, et samast firmast 1999. a ostetud eelmise põlvkonna analüsaatoritele ei toodeta enam tagavaraosasid ja proovide analüüsimiseks vajalikke kemikaale.

Elektroonilised kõrvamärgid nüüd ka Eestis

Jõudluskontrolli Keskus tellis maikuus esimesed elektroonilised kõrvamärgid. Tellitud kõrvamärkide näol on tegemist katsepartiiga. Elektrooniliste kõrvamärkide (edaspidi EID) kasutamist igapäevatöös katsetatakse AS Tartu Agro Vorbuse farmis koostöös DeLaval ASiga.

EID märk sarnaneb väliselt põrsaste märgistamisel kasutatavale nn nõobile. Kõrvamärgis on andmekandja, millesse on salvestatud looma registrinumber. Lisaks salvestatud infole on looma registrinumber kõrvamärgile ka trükitud. Seega on looma võimalik identifitseerida nii spetsiaalset lugejat kasutades kui visuaalselt.

Elektroonilistel kõrvamärkidel on mitmeid eeliseid. Pärast sündi pannakse loomale paremasse kõrva tavapärane kõrvamärk ning vasakusse kõrva andmekandjat sisaldav kõrvamärk (EID). Märgistamiseks sobivad praegu kasutusel olevad aplikaatortangid.

Kui farmi tehnoloogia toetab EID lugemist, ei ole edaspidi noorloomadele ja lehmadele enam eraldi respondereid vaja kasutada. Loom identifitseeritakse EID märgi kaudu ning kaob vajadus kasutada igapäevatöös lisaks inventari- ja/või registrinumbrile ka respondri numbrit.

Maailmas on EID märgid kasutust leidnud loomade identifitseerimisel automaatsõõtjate ja -jootjate puhul, loomade sorteerimisel, loomade kaalumisel, identifitseerimisel lüpsiplatsil nii tavalüpsi kui kontroll-lüpsi käigus ning lihatööstustes.

JKK on teinud Põllumajandusministeeriumile ettepaneku seadusandluse muutmiseks, et Eestis seadustada EID kõrvamärkide kasutamine.

Täidetud laudakaardi tellimine

Alates juulikuust on Jõudluskontrolli Keskusest võimalik tellida põlvnemisandmetega laudakaarte.

Täidetud kaardi hind on 2 krooni, kaartide tellimiseks palume pöörduda klienditeenindajate poole.

Paaridevaliku programm – seakasvataja abimees

Eesti riik on väike ja see seab meile kohustusi, mida peame sigade aretuses jälgima. Teadlik paaride valik on üks selline teema. Sugulupaaritus on väikese loomapopulatsiooni juures väga lihtne tekkima kui olukorda ei kontrollita. Seda kinnitas mai lõpus JKK andmebaasi põhjal tehtud analüüs, kui palju on meie karjades esimese astme suguluspaaritusi perioodist 1.01.06–29.05.07. Esimese astme suguluspaarituste all mõeldakse seemendusi, kus seemenduskult, kuldi isa või kuldi ema on seemendatud emise eellaseks. Tulemustest selgus, et selliseid seemendusi oli üle 700.

43 jõudluskontrollis olevast farmist esines suguluspaaritust 37 farmis. Mõnes farmis oli suguluspaaritust 10%.

Ainult neljas farmis ei olnud ühtegi esimese astme suguluspaaritust. Need farmid olid OÜ Pihlaka Farm Harjumaalt, Haameri ja Külmsoo talud Põlvamaalt, Muuga PM OÜ Lääne-Virumaalt, Loyde OÜ Võrumaalt. Suguluspaaritust ei olnud võimalik analüüsida ühes farmis, kus eelmisel aastal alustati jõudluskontrolli ja emiste põlvnemisandmed on poolikud.

Suguluspaarituse osatähtsus farmide keskmisena ei ole veel ülitõsine probleem, aga et suguluspaarituste arv käesoleval aastal näitab tõusvat trendi võrreldes eelmise aastaga, siis on vaja sellele teemale tähelepanu juhtida. Erilist tähelepanu peaks hakkama pöörama paaride valikule kui ostetakse spermat ETSAÜ seemendusjaamast. Analüüsist selgus, et esimese astme **sugulusseemendusest on 36% tehtud seemendusjaama kultidega**. Jõudluskontrolli andmebaasi andmetel oli 12.06.07 seisuga karjas **609 suguluspaaritusega saadud emist, neist 220 emise isa oli seemendusjaama kult**. Sellest tuleb farmidel järeltada ainult üht — seemendusjaama spermat kasutades tuleb eelnevalt vaadata kuldi ja seemendatava emise põlvnemist.

Suguluspaaritust ei saa vältida, vaadates ainult kuldi nime ja emise isa nime. Kunagi ammu oli see võimalik, sest Eestis olid kindlad kuldi liinid. See tähendas, et kuldile anti täpselt selline nimi nagu oli tema isal, vanaisal, vanavanaisal jne. Kuldi liini mõiste sellises tähenduses oli väga suure praktilise väärtusega just suguluspaarituse vältimiseks, aga see ei ole enam niimoodi. Sugupuud tuleb uurida kindlasti registrinumbrate järgi. Teistest maadest imporditud kultide nimesüsteem erineb meie endisest süsteemist ja see tähendab, et imporditud kultidel ja nende eellastel on kõigil individuaalsed nimed.

Emiste ja kultide sugupuud on paaridevalikus vaja jälgida nii oma karja kulte kui ka seemendusjaama kultide puhul. Meie sigade populatsioon on väike. Seemendusjaama valitakse kulte baasaretusfarmidest, kus loomade arv ei ole suur. Samal ajal ostetakse nendest karjadest ka head aretusmaterjali emiste näol. Loogiline on ka see, et seemendusjaama kultide tütreid valitakse karja täienduseks. Seemendusjaama kultide tütreid on vaadeldavas perioodis valitud karja täienduseks 3824, mis moodustab emiste üldarvust umbes 20%. Eelpool toodud tähelepanekud näitavad, et suguluspaarituse tõenäosus on väga suur.

Probleemi tekkimist nägi JKK ette juba 2000. aastal ja töötas loomapidaja jaoks välja internetipõhise **paaridevaliku programmi**. Täna on selge, et ainus võimalus suguluspaaritust vältida on nimetatud programmi kasutamine. Programm pakub emise seemendamiseks kulte nii oma karjast kui ka ETSAÜ seemendusjaamast. Programm jälgib, et kult ei oleks emisega suguluses kolme põlvkonna vältel. Lisaks sellele on võimalik paaridevalikul aluseks võtta ka viljakuse ja jõudluse suhtelist aretusväärtust.

Need seafarmid, kellel ei ole võimalik kasutada internetipõhist paaridevaliku programmi, võiks meelde tuletada ühe vana tava — mitte kasutada karjas korraga väga paljusid erineva sugupuuga kulte. Iga paari aasta tagant võiks valida uue põlvnemisega kuldid, kellega on võimalik seemendada eelmisel perioodil karjas olnud kultide tütreid ilma suguluspaarituse ohuta.

Lõpetuseks teave neile, kes veel ei kasuta paaridevaliku programmi. Selle leiab JKK kodulehelt sigade päringute alt. Programmi kasutamiseks on vaja registreeruda andmebaasi kasutajaks. Selleks peab soovija esitama JKKle vastava avalduse. Avalduse vormi leiab samuti JKK kodulehelt.

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade sektori juhataja

Jõudluskontrolli tulemused erinevates riikides 2006. a

Eesti seakasvatus muutub iga aastaga järjest kommertslikumaks ja majandamistulemused sõltuvad sealiha hindadest nii Euroopas kui ka mujal maailmas. Konkurents püsimiseks ei piisa sellest, et olla kursis eestisest tootmistulemustega. Tuleb teada ka teiste maade tootmisnäitajaid. Ülevaate olulisematest jõudluskontrolli näitajatest Soomes ja Norras annab järgnev tabel.

Näitaja	Eesti	Soome	Norra
Farmide arv	43	379	524
Keskmine emiste arv karjas	617	71,4	73
Kokku sündinud põrsaid aastaemise kohta	24,1	24,8	x
Võõrutatud põrsaid aastaemise kohta	19,1	19,7	22,7
Kokku sündinud põrsaid pesakonnas	11,5	12,1	13,5
Elusalt sündinud põrsaid pesakonnas	10,7	x	12,4
Võõrutatud põrsaid pesakonnas	9,3	9,6	10,6
Poegimiskordade arv väljaminekuni	3,3	3,5	2,7
Imikpõrsaste hukkumise %	12,5	12,9	14,4
Esmaspoegimise vanus päevades	358	369	353
Kahe poegimise vahe päevades	175,7	170	x
Imetamisperioodi pikkus	30,5	x	x

Eesti tulemused pärinevad 2006. a Jõudluskontrolli aastaraamatust, Soome andmed on ajakirjast “Sika 3/2007”, Norra andmed on võetud In-Gris kodulehelt.

Silmaringi laiendamiseks

XIII Balti aretuskonverentsil esitasid Leedu teadlased metssea ja kodusea ristandite liha kvaliteedinäitajate uurimuse tulemusi. Kuigi liha keemilise koostise ja kvaliteedi näitajad polnud statistiliselt oluliselt erinevad erineva genotüübi puhul, oli liha maitse ristandite puhul tunduvalt rikkalikum võrreldes kodusea lihaga. Ristandsigadel, nii ½ veresuse kui ¼ veresuse puhul oli suur jahutuskadu. Metssea geenide osatähtsuse suurenemisel suurenes jahutuskadu. Mida suurem oli metssea geenide osakaal ristanditel, seda kõrgem oli liha veesiduvusvõime ning keedukadu. Ka rasva sisaldus ja liha pH olid kõrgemad. ¼ metssea veresusega sigade lihastesiseses rasva sisaldus oli kõrgem ning värvus heledam.

Ristandite viljakust ei analüüsitud, kuid esines väga erineva suurusega pesakondi. Metssea ja kodusea ristandite kasvatamine omab praktilist tähtsust siiski vaid niššitoodete valmistamisel. Turismitaludes annab see ühe lisavõimaluse pakkuda mahedama ulukimaitsega sealiha.

Kasulik teave JKK sigade andmebaasi kasutamiseõigustest

Oleme jõudnud internetiajastusse ja seetõttu on meil kõigil kasutamiseks mitmeid paroole ja salasõnu andmepankadest info saamiseks. Levinum neist on pankade andmebaasi pääsemise salasõna. Sellega oleme kõik kokku puutunud. Teame ka seda, et panga paroole teistele isikutele ei avalikustata. Põhimõtteliselt sama lugu on ka JKKst antud andmebaasi kasutamiseõigustega. Oluline on hoida paroole ainult enda teada. Peame olema kursis, kellel on juurdepääs meie andmetele ja mida peaks tegema andmete turvalisuse huvides, juhul kui parooli teadvad inimesed lahkuvad töölt.

Sigade andmebaasi kasutamiseks antakse õigusi kolmel erineval juurdepääsu tasandil:

1. tasand — näeb osaliselt päringuid JKK koduleheküljelt;
2. tasand — näeb lisaks esimesele tasandile loomaomaniku kõiki jõudluskontrolli andmeid, kuid ei ole õigust andmete saatmiseks JKK andmebaasi;
3. tasand — lisaks kõikide andmete nägemisele on õigus saata JKK andmebaasi jõudluskontrolli sündmusi ja laadida oma arvutisse JKK infot.

Juurdepääsu tasandite väljastamisel on lähtutud isikute tööülesannetest ja ka andmete turvalisusest. **Esimese tasandi õigused** on antud VTA inspektoritele, kes oma ametiülesannete tõttu peavad nägema päringuid, mille alusel saab kontrollida aretusseaduse täitmist.

Teise tasandi õigused on antud ETSAÜ konsulentidele. Aretustöö korraldamiseks on neil juurdepääs kõikide farmide jõudlusandmetele Possu programmi kaudu. Samas puudub neil võimalus andmete edastamiseks JKK andmebaasi. Samuti on neil õigus koostada sigade põlvnemistunnistusi JKK andmebaasist.

Kolmanda tasandi õigused on antud farmide spetsialistidele — jõudlusandmete kogujatele. See tasand annab võimaluse interneti kaudu:

1. edastada Possu programmi varukoopiat JKK serverile (andmete turvaliseks säilitamiseks);
2. saata Possust jõudluskontrolli sündmuste faili JKK andmebaasi;
3. laadida oma Possusse JKK infot, mis sisaldab geneetilise hindamise tulemusi, ostetud sigade põlvnemis- ja testiandmeid,

infot uute seemendusjaama kultide kohta, andmebaasis avastatud ebaloogilisi jõudlusandmeid;

4. uuendada Possu programmi;
5. kasutada paaridevaliku programmi suguluspaarituse vältimiseks;
6. näha andmebaasis leitud ebaloogilisi andmeid.

Kuidas loomaomanik saab teada isikutest, kes näevad tema jõudlusandmeid?

Selleks on vaja siseneda seakasvataja portaali aadressil <http://www.jkkeskus.ee/pp>. Sinna pääseb farmile väljastatud kasutajanimega ja salasõnaga. Alammenüüs **Andmed** saab loomaomanik näha isikuid ja neile antud kasutajaõiguste tasandit.

Eelpool toodud juurdepääsu tasandite kirjeldusest selgub ka põhjus, miks farmi spetsialistidele väljastatud kolmanda tasandi paroole ei tohi edastada kõrvalistele isikutele. Paroolide mittelevitamine tagab selle, et farmi andmeid ei saa JKK andmebaasi edastada keegi peale loomaomaniku, sest tema vastutab põllumajandusloomade aretuse seaduse alusel jõudlusandmete õigsuse eest. Selline andmebaasi kasutajate õiguste jagamise süsteem on välja töötatud andmete turvalisuse huvides. Võib esineda ka pahatahtlikke inimesi, kes kuritarvitavad infot, millele nad ei peaks enam juurde pääsema.

Soovitus on: jälgige mängu! Kui inimesed vahetuvad, on tark tegu muuta JKKs oma paroolid. Kõik see on ainult farmide endi huvides. Ei tee paha ka lihtsalt parooli muutmine teatud aja möödudes. Vajalik on see kindlasti juhtudel, kui olete oma parooli avalikustanud 1. või 2. tasandi õigustega isikutele.

Andmebaasi kasutamise õigusi saab muuta JKK. Kui seda artiklit lugedes tekkis vajadus parooli muutmiseks, siis selleks on vaja helistada JKKsse telefonil 738 7765 (Külli Kersten).

Kes ei ole veel andmebaasi kasutajaks registreerunud, saavad JKK koduleheküljelt avalduse, mille alusel väljastatakse vajalikud õigused.

Külli Kersten

Tähelepanu!

01. juunist 2007. a võttis Eesti Post külade jaoks kasutusele uued postiindeksid. Iga küla sai oma individuaalse indeksi kui seda veel ei olnud. JKK klientide andmebaasis on üle 4000 küla, neist enamiku postiindeks muutus. JKK andmebaasis muutmise aluseks olid vald ja küla ning küla nimi pidi esinema kliendi aadressväljas. Muutmata jäid nende klientide indeksid, kes olid palunud oma kirjad saata mujale kui külanimest moodustatud aadress (neid on üle 200).

Kui Teile väljastatud arvel on kirjas: “Käesolev arve on tasutud lunasummana Eesti Postile”, siis seda arvet **ei ole vaja JKKle uuesti maksta**. Kuna mitmed kliendid on seda siiski teinud, on neil tekkinud ettemaks.

Sellega seoses palume Teil pöörata tähelepanu arvel olevale tekstile, kus on **ettemaksu olemasolu korral** kirjas selle suurus.

Osadele taludele on Eesti Post andnud eriindeksi, mis erineb küla n-ö üldindeksist.

Kui on kliente, kes on omale Eesti Postist tellinud indeksi või kelle indeks on JKK andmebaasis vale, palume sellest teatada oma maakonna zootehnikule või klienditeenindajale.

See on summa, mille võrra võite käesolevat arvet **vähem tasuda**. Kui soovite ettemaksu tagastamist, saatke palun JKKle avaldus, millele on märgitud ka Teie arveldusarve number.

Küsimuste tekkimisel helistage raamatupidamisse numbril 738 7704.

Vissi konkursid

1. juunil toimus Ülenurmel eesti punase tõu Viss 2007, kus osales 12 loomaomanikku 58 loomaga. Tiitli pälvis AS Tartu Agro lehm Liisu. JKK autasustas traditsiooniliselt esmaspoeiginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeiginud grupi I koha pälvis AS Tartu Agro lehm Immi, II koha OÜ Kõpu PM lehm Egiptus ja III koha võitja OÜ Vaimastvere Agro lehm Ripsi.

Saarte Viss korraldati 15. juunil Upal. Osales 11 loomaomanikku 39 loomaga. Eesti maatõu Vissiks sai Liia Sooääre Ürsi. Punase tõu Vissi tiitli pälvis Kärja PÜ lehm Mella. Holsteini tõu Vissi tiitli pälvis Kõljala POÜ lehm Reedik, kes valiti ka Saarte Vissiks.

EPK konkursil valis kohtunik parima loomaesitleja, kelleks sai Tartu Agro'st Tiina Rodim. Saaremaal olid valijateks JKK töötajad ja parimaks tunnistati Mereranna OÜ lüpsja Eerika Remmelg.

JKK tunnustab kõiki osalejaid!

Läti liitus Interbulli hindamisega

Viimastel aastatel on kolleegid Lätist aktiivselt arendanud lüpsikarja geneetilise hindamise süsteemi.

Sarnaselt meiega otsisid nad Saksamaalt hetkel kõige kaasaegsema hindamismudeli kasutuslitsentsi. Selle konkreetse mudeliga toimub jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste hindamine Saksamaal ja Austrias ning alates möödunud aasta novembrist ka Eestis. Uue hindamismudeli juurutamise ja vastava testlahenduse eduka läbimise järel sai Lätist käesoleva aasta maikuu hindamisel uus liige Interbulli jõudlustunnuste hindamisel nii holsteini tõugude kui ka punaste tõugude grupis.

Õnnitleme Läti kolleege selle aretuseks olulise tähtsuse saavutamisel!

Kliendiküsitluse tulemustest

Märtsikuus said paljud kliendid JKKst saadetud küsitluslehed, milles uurisime rahulolu pakutavate teenustega ja klienditeenindusega. Täidetud küsimustikke saabus tagasi täpselt 100. Kõige enam oli vastajaid Lääne-Virumaalt, Raplamaalt ja Võrumaalt. Vastajate karja suurus oli alates 4 lehmast kuni 1200 lehmani. **Aitäh kõigile küsitluslehe täitjatele!**

Tulemusi vaadates oli heameel tõdeda, et vastajad on JKK teenusega rahul. Kõige kõrgemalt hinnati teeninduse taset JKK piimalaboris ning maakonnaspetsialistide kompetentsust. Madalaim oli rahulolu piimatööstuste proovide analüüsitulemuste väljastamiskiirusega, kuigi ka siin oli keskmine hinne suurem kui 4. Oleme püüdnud väljastamiskiirust parandada, kiirendades nädala lõpus analüüsitut proovide tulemuste edastamist.

Küsitluse üks eesmärke oli teada saada, mida loomapidajad JKKlt praegusele teenusele lisaks ootavad. Saime asjalikke ettepanekuid, mida püüame tulevikus arvestada. Teie ettepanekud ja soovid JKK teenuse veel paremaks muutmiseks on ka edaspidi teretulnud.

Suur tänu südamlike soovide ja tervituste eest, mis olid paljudele küsitluslehtedele kirjutatud! Seekord naeratas Fortuuna JKK saunalina loosimisel Pilvi Merisalu'le Võrumaalt. **Palju õnne!**

Muhedat

“Juku, kui aedikus on 20 lammast ja üks aiaaugu kaudu sealt välja pääseb, siis kui palju lambaid jääb aedikusse?”

“Mitte ühtegi.”

“Ikka 19 jääb, sa ei tunne üldse aritmeetikat.”

“Vabandust õpetaja, tunnen küll aritmeetikat, Teie lihtsalt ei tunne lambaid.”

Raamatupidamise telefoninumber

JKK raamatupidamisega saab ühendust otsenumbri 738 7704. Kui helistate numbril 738 7700, siis referent suunab Teie kõne raamatupidajale.

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

Paljud nimetavad praegust ajastut infotehnoloogia ajastuks ja tänaseks on kõik loomapidajad, eriti veel Jõudluskontrolli Keskuse kliendid, kokku puutunud erinevate registrite või andmebaasidega. Üldiselt suhtuvad inimesed andmebaasidesse teatava aukartusega ja ehk isegi teatava hirmuga, et neis leidub kõikvõimalikku infot meie ja meie tegevuse kohta.

Huvitava väljakutse pakkus mulle mõni aeg tagasi Maalehe ajakirjanik Heli Raamets, kes tundis huvi maailma suurima piimatoodanguga lehma vastu. Kusjuures asja tegi lihtsamaks asjaolu, et ta ei täpsustanud, kas huvi pakub päeva-, laktatsiooni- või eluajatoodang.

Teda huvitas, et kas Eestimaal juba paarikümmend aastat räägitud müüt Kuuba rekordlehmast vastab tõele või mitte.

Olin maailma suurima piimatoodangu üle varemgi mõtisklenud, kuid vastus puudus, õigemini ei olnud ma sellega põhjalikult tegelenud. Igatahes peaks teoreetiliselt olema JKK antud küsimusele õige vastaja ja nii tuli küsimusele vastus leida.

Olles tuttav Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee ICARi tegevuse ja inimestega, siis alustasin ma otsinguid just sealt. Saatsin järelepärimise organisatsiooni juhtfiguuridele, kuid kahjuks keegi neist täpset vastust ei teadnud. Seejärel eeldasin, et selline rekord peaks kuuluma holsteini tõugu lehmale ja võtsin ühendust Maailma Holstein Friisi Föderatsiooniga, kus minu kurvastuseks küsimusele vastust samuti ei teatud.

Kõik teavad või eeldavad, et rekordtulemus pärineb Põhja-Ameerikast, kuid täpsem info puudub tänaseni.

Õnneks teame kõrgemaid piimatoodangu andmeid Eesti kohta:

- kontrollpäeva toodang 76,8 kg,
- 305-päevane laktatsioon 17 535 kg,
- eluajatoodang 129 648 kg.

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Kõrvamärgid koju kätte piimaprooviautoga!**

Alates oktoobrist pakub Jõudluskontrolli Keskus loomapidajale kõrvamärkide kätetoimetamiseks uut teenust – transporti piimaproovide kogumisautoga. Kuna piimaproovide auto sõidab paljudele loomapidajatele lausa lauda juurde, jääb ära kõrvamärkide tõttu postiasutusse, maakonnakeskusesse või Tartusse sõit ning kõrvamärkide ning nende transpordi eest saab tasuda ülekandega.

Kõrvamärkide tellimiseks helistab loomapidaja JKKsse (tel 738 7762) ja teeb valiku Eesti Posti või JKK piimaprooviauto vahel. JKK registripetsialist vaatab, millal kogutakse kliendi piimaproovid ning teavitab kõrvamärkide tellijat proovide kogumisajast ja -kohast. Kui kliendile see koht ja aeg sobib, registreerib registripetsialist tellimuse.

Kui kõrvamärke on vaja kiiremini saada, on registripetsialistil võimalus vaadata, millised piimaringid läbivad veel lähikonda sobival ajal. Kui leitakse sobiv koht ja aeg, registreeritakse tellimus andmebaasis.

Kõrvamärkide tellimusi transpordiks piimaprooviautoga võetakse vastu piimaringile eelneva päeva lõunani, et JKKs jõutakse tellimus komplekteerida.

Kõrvamärkide kättesaamiseks peab tellija olema kokkulepitud kogumispunktis õigeaegselt. Autojuht võtab paki üleandmisel loomapidajalt või tema esindajalt allkirja märkide kättesaamise kohta. Kui klienti nimetatud ajaks kogumispunktis ei ole, tuuakse kõrvamärgid JKKsse tagasi ning saadetakse tellijale postiga. Sellisel juhul maksab loomapidaja nii transpordikulu kui postikulu. Seega tasub kõrvamärkide kättesaamise aega meeles pidada, et mitte liigselt raha kulutada.

Kõrvamärkide transport on tasuline: 1 – 5 kõrvamärgi kohaletoimetamine maksab 25, 6 – 20 kõrvamärki 30, 21 – 50 kõrvamärki 35, 51 – 100 kõrvamärki 40, 101 – 200 kõrvamärki 45, 201 – 300 kõrvamärki 60, 301 – 500 kõrvamärki 75, üle 500 kõrvamärgi 100 krooni. Hinnad sisaldavad kaibemaksu.

Transporditeenust pakub JKK praegu vaid esmaste kõrvamärkide tellimisel mandril asuvatele klientidele.

Asenduskõrvamärgid peab loomapidaja kätte saama 20 päeva jooksul tellimuse esitamisest. Et piimaprooviauto sõidab loomapidaja juurest läbi tavaliselt korra kuus, ei ole JKKl sellisel juhul võimalik kindlustada asendusmärkide õigeaegset kohaletoimetamist.

Kõrvamärkide transporditeenust saavad kasutada kõik JKK lepingulised kliendid – nii piimaveiste, lihaveiste kui sigade jõudluskontrolli tegijad. Uue teenuse eelised on:

1. Teil ei ole vaja kõrvamärkide kätte saamisel sularahaga arveldada.
2. Kui Teie laudas on proovide kogumispunkt, siis tuuakse märgid lauta kohale ja Te ei pea postkontorisse minema.
3. Suurematel karjadel on võimalus tellida kuni 500 kõrvamärki ühe pakina.
4. Tellides kõrvamärgid kätte piimaproovide autoga, on kõrvamärkide transport pisut odavam.

SMS teenuse tellimise karidest

Jõudluskontrolli Keskus on kaks kuud pakunud loomapidajatele võimalust saada mobiilile lühisõnum kontroll-lüpside ja/või meiereiproovide tegemise kohta. Teenust saab tellida Vissukeses. Teenuse seadistamisel oleme täheldanud järgmisi probleeme.

▪ Telefoni seadistamine on jäetud „Kinnitussõna ootele“. Kinnitussõna saab mobiiltelefonist. Kuivõrd soovime olla kindlad, et loomapidaja antud mobiili number on korrektne, siis saadame sellele numbrile katseks SMSi, mis sisaldab juhuslikult genereeritud arvu – kinnitussõna. Kui kinnitussõna on kaduma läinud või ei ole ekslikult antud mobiilinumbrile tõttu üldse saadud, siis kustutage „kinnitussõna ootel“ rida ära ja seadistage telefon uuesti.

▪ Mobiil on seadistatud korrektselt, aga teateid ikka ei tule. Veenduge, et teadete tellimine on ikka tehtud – soovitud lahtritesse on pandud „linnukesed“.

▪ Ei saa tellida meiereiproovide teateid. Kas te näete Vissukeses meiereiproovide vastuseid? Kui ei, siis seadistage kõigepealt see ära, mille peale lisandub tellimise lehel meiereiproovide tellimise veerg ja lülitage teenus sisse.

Henrik Nielsen soovitusi seakasvatajatele

Henrik Nielsen omab pikaajalist töökogemust Taani seakasvatuses nii farmijuhatajana ning praegu konsulendina Farm Design koosseisus.

Enne seafarmi ehitamist on vaja läbi mõelda mitmed küsimused:

- geneetika, aretus, tervis – põhipotentsiaal tootmiseks,
- hoone ehitus, farmi- ja bioseadmed, keskkonnanõuete täitmine,
- söötade optimeerimisvõimalused, söötade hoiustamine,
- farmi juhtimine.

Seakasvatuses on küsimuseks, palju investeerida geneetikasse ja pidamistingimustesse? Need on lihtsalt kontrollitavad kuluartiklid, juhtimist (*management*) ja sööta on keeruline arestada.

Euroopa Liidus on suund sigade vabapidamisele, see on ka Eesti seakasvatuse tulevik. Taanis on seafarmi planeerides farmi eesmärkideks:

- elusalt sündinud põrsaid pesakonnas 13 – 14,
- poegimiste % 85 – 90,
- ümberindluste % max 5,
- pesakondi emise kohta 6,
- esmasseemendusiga 8 – 9 kuuselt.

Vabade emiste sigala. EL ei nõua temperatuuri reguleerimist sigalates (kütmine, jahutamine), kuid Taanis on see nõue kehtestatud. Sigalas peab olema:

- temperatuur 18 kraadi,
- ventilatsioon 140 m³/tunnis emise kohta (kuuma ilma korral 40 – 60% lisaks),
- kütmise võimalus (keskkonna kaudu soojuse saamine odavam kui sööda kaudu),
- individuaalne söötmine ja vesi,
- põrand ei tohi olla libe,
- kontakt kuldiga ning kuldi jalutamine (vahekäigud/kuldikoridor 0,8 – 1,0 m),
- iga neljanda emise taga tihe (lābipaistmatu) uks,
- kunstliku seemendamise, inna stimuleerimise jaoks ruumi puuris (2,1 m emise puuri pikkus künast alates, 70 cm lai, esiüks avanev mõlemale poole).

Emised grupeerida kehakonditsiooni järgi (vähem agressiivsust grupis). Grupeerimine kas kohe peale võõrutust (ei vaja individuaalseid sulge) või neli nädalat peale seemendust. Emiste grupeerimine vael ajal implantatsiooni perioodil 25. – 28. päeval peale võõrutust, on üheks väikeste pesakondade esinemise põhjuseks. Seejuures tuleb meeles pidada, et kui implanteerub vähem kui 6 munarakku, hakkab emis taas indlema.

Emised on eraldi grupis, kult teises sigala osas. Enne seemendamist sööta emist isu järgi, peale seemendust sööta neli nädalat kehakonditsiooni järgi. Neli nädalat on piisavalt pikk aeg normaalse kehakaalu saavutamiseks – ühtne konditsioon grupi emistel on oluline stressi ning võitluste vähendamiseks grupi emiste vahel. Kõhna emise normaalkonditsiooni saamiseks võõrutada põrsad varem, kindlasti seemendada kohe esimese inna ajal peale võõrutust ning seejärel sööta emist imetava emise söödaga isu järgi. Normaalse kaalu peab emis saavutama enne grupisulgu viimist. Peale seemendamist tuleb puurides olevad emised tuleb lõast vabastada ning hoida niiviisi neli nädalat. Söötmine peab olema väga kontrollitud 28 päeva peale võõrutamist.

Tiinete emiste sigala. Parim on vabapidamine, mis tekitab kõige vähem stressi. Tiinuse ajal ei tohi emis kaalus kaotada. Pidamistingimused:

- temperatuur 18 kraadi;

- ventilatsioon 100 m³/tunnis emise kohta (kuumal ajal lisaks 40 – 60 %);

- küte;
- individuaalne söötmine, jootmine (sööta kord päevas, söödakogust suurendada 3 nädalat enne poegimist kuni 3,5 kg-ni emise kohta päevas);
- restpõrand (143 mm kaetud osa, 20 – 22 mm vahed restis);

- sigadele meeldib koos süüa – siga on sotsiaalne loom;
- tiinuse ajal tõsta söödas kiu sisaldust agressiivsuse vähendamiseks tiinuse lõpus;
- nooremised paigutada eraldi;
- soojustuseta farm suvel liiga kuum, talvel külm (vaja korralikku ventilatsiooni, et niiskust eraldada);

- soojustamata sigala puhul vaja varuda 1000 kg põhku emise koha kohta aastas, abortide arv suurem nii suvel kui ka talvel;
- soojustatud sigalas põhu vajadus 50 – 300 kg emise koha kohta aastas väiksem, sigivus parem;
- ventilatsiooni kontrollib arvuti.

Taanis levinud emiste söötmine põrandalt. See väldib kaklust söödakoha pärast. Kui emised ei pääse söödakoha juurde, siis viljakus väheneb. Hr Nielsen tähelepanekute alusel on Eestis levinud tiinete emiste söötmine automaatsöötjatest vabalt. Tema arvates oleks Eestis lihtne rakendada emiste söötmist põrandalt.

Söötmissüsteemid:

- automaatidest – kuivisööt torust või vedelsööt tuubist – osaliselt kontrollitav söötmine,
- vaba juurdepääs söödale – põrandalt söötmine,
- *trickle feeding* ehk doseeritud söötmine pika perioodi jooksul (puuduseks vähene paindlikkus),
- kohvik – grupp sisse, grupp välja,
- individuaalne elektrooniline automaatsöötmine (sead ei saa aru kui uusi võõraid juurde paigutatakse).

Vaba juurdepääsu korral künast söötmisel on kõrge konkurents söödale, nõrgemad tõrjutakse kõrvale. Viljakus madalam. Kallis lahendus, tööjõukulu suur, puudub individuaalne söötmine. Põrandalt söötmine on odav, emised saavad koos süüa, raske majandada, puudub individuaalne söötmine. Parim on tiinete emiste individuaalne söötmine.

Poegimislaut. Eesmärkideks on:

- 12,5 võõrutatud põrsast pesakonnas,
- 4-nädalaselt põrsa kaal 7,5 kg,
- 5-nädalaselt põrsa kaal 9,0 kg.

Taanis levinud põrsaste võõrutamine 5-nädalaselt, sest siis on võõrutatud põrsas tugevam, suurem.

Poegimissigala tingimused:

- hea soojustus,
- põrsaste pesakastis kohalik soojus tagamaks sobivat mikrokliimat ja temperatuuri 32 kraadi,
- poegimissulgudes on 16 – 18 kraadi,
- kõrge hügieenitase – sulud on pestud ja desinfitseeritud,
- poegimissulud peavad olema reguleeritavad vastavalt emise suurusele.

Sigala planeerimisel peaks kavandama ruumi 14 põrsa jaoks emise kohta. Geneetilise arengu tulemusena on emised 10% pikemad ja 20% raskemad kui varem. Pikal seal on rohkem nisasid ja tal sünnib rohkem põrsaid. Seetõttu on Taanis uueks poegimissulu suuruseks 180 x 270 cm emisele, kusjuures põrsaste jaoks peab olema 0,8 m². Poegimispuuri tagumise värava taga peab olema 20 cm vaba ruumi. Emise all on tavaliselt metallpõrand,

kõrval plastpõrand (rohkem vigastusi) või emise all betoon ning metallrest sulu tagaosas.

Imetavaid emiseid soovitatakse sööta 3 korda päevas, jagades sööda 40% hommikuks 30% lõunaks ja 30% õhtuks (näiteks kell 7.00 - 8.00, 15.00, 21.00). Söödakoguseid tuleb järkjärgult tõsta. Kuivsööda puhul jagada sööda kogus kolmeks võrdseks osaks. Emis peaks sööma küna tühjaks 30 minuti jooksul. Selle järgi vaatad, kellele vaja rohkem sööta, kellele vähem. Söömust kontrollida iga päev alati kindlal ajal, näiteks alati hommikuse söötmise ajal. Nädalavahetustel ei soovitata söödakoguseid muuta.

Võõrutuslaut. Erinevad süsteemid

1. süsteem:

- 20 – 50 pörsast sulus,
- ruumi temperatuur 30 kraadi,
- plastpõrand,
- põrandaküte,
- söötmine isu järgi.

Selle süsteemi kasutamisel kasutati varem pörsaste profülaktilist süstimist antibiootikumidega.

2. kahe kliimaga süsteem (*two-climate*):

- 20 – 25 pörsast sulus,
- ruumi temperatuur 24 kraadi,
- pörsaste magamisalal temperatuur 30 kraadi,
- 30 – 50% põrandast betoonist, ülejäänud respõrand,
- ruumi kütmise ja jahutamise võimalused,
- lisaks automaatidest söötmisele kasutatakse põrandalt söötmist 1 – 2 nädalat peale võõrutust.

Kaks võrdset pesakonda pannakse sulgu kokku. Lamamisala põranda soojusega, pesanurga kohal 50 – 75 cm kõrgusel “kaas”. Põrandakütet reguleeritakse käsitsi, seda ei tohi panna automaatikaga sõltuma õhu temperatuurist. Pörsaste kasvades ja soojuse vajaduse vähenemisel tõstetakse lamamisala kohal olev “kaas” üles. Pörsaste sulu suurus on 4 x 2 m, põrandapinda 0,4 m² pörsale. Sellises sulus hoitakse pörsaid kuni 30 kg raskuseni. Põrand on 60% ulatuses betoonist, respõranda mõõdud 12/12 mm ehk 12 mm vahe ja 12 mm rest. Sulus on ka eraldi joogikoht lisaks söödaautomaatide jooginiplitele. Pörsaid söödetakse algul kuus korda päevas. Sellise pidamisviisi korral antibiootikume ei vajata. Katsetest on selgunud, et pörsaste arvu suurenemisel ühes sulus väheneb ööpäevane juurdekasv. Ööpäevased juurdekasvud vastavalt pörsaste arvule sulus:

- 15 pörsast – 450 g,
- 30 pörsast – 440 g,
- 60 pörsast – 430 g,
- 120 pörsast – 400 g.

Nuumikute laut. Ammoniaagi lendumise vähendamiseks soovitatakse õhu niisutamist. Kui temperatuur on 14 – 16 kraadi, siis piserdada vett sigade “WC kohal” 1 – 2 minutit 1 – 2 tunni tagant. Kui temperatuur on 18 kraadi, siis pihustada 2 – 3 minutit 2 – 3 tunni tagant. Puuduseks madal hügieen, kuid positiivseks amoniaagi mitte lendumine. Jälgida tuleks mänguajade vajadust ja arvestada haigete sigade paigutamisega laudas. Haigete sigade alaks ei tohi olla koridor, vaid isoleeritud ruum.

Vedelsöötmise eelised:

- tagab hea mikrofloora sooles,
- vähendab salmonella levikut,
- söödakulu väiksem,
- parem jälgida sigade seisundit,
- tagatud sigade ühtlasem kasv,
- hea võimalus kasutada erinevaid söödaliike,

- kallim süsteem, 40 euro võrra kõrgem koha hind,
- vaja pikemat söödafronti.

Puudusteks:

- söödast suurem aminohapete kadu,
- osa sööta rikneb torustikus.

Kui torud pestakse, siis neid probleeme ei ole.

Sigala valgustus. Üldine valgustus vabade emiste laudas peab olema minimaalselt 180 luksit sea pea juures. Valguspäeva pikkus 16 tundi. Tiinetele emistele ja kultidele piisab 100 luksist 16 tundi ööpäevas. Nuumikutel pole palju valgust vaja, piisab 0,5 tundi enne söötmist ja 0,5 tundi pärast söötmist. Lambid peaksid asetsema risti ruumiga nii, et akendest ja lampidest tulev valgus oleks samasuunaline. Kui värsket õhku tuleb lauta akende kohalt, siis mõjub selline lampide paigutus positiivselt ka ventilatsioonile.

Kuldijaam. Kuldi sulu pindala on 6m². Kult kasutatakse sperma võtmiseks kuus kuud, seejärel vahetatakse välja. Generatsioonide vahetus on väga kiire, sest järjest tuleb peale parema indeksiga kulte. Kult õpetatakse spermat andma peale karantiini. Seemendusjaama valitakse hea indeksiga ja koliresistentseid kulte. Koliresistentsus määratakse verest geneetika laboratooriumis DNA testiga. Seemendusjaama kultidelt võetakse spermat üks kord nädalas ja sperma on kasutuskõlblik kaks päeva. Spermat võetakse kuldilt sulus. Sperma säilitatakse 16 – 18 kraadi juures ja enne seemendamist ei soojendata. Seemendusjaama kultidele antakse imetava emise sööta 2,5 kg päevas.

Emiste seemendamine. Emised paigutatakse peale võõrutust kõrvutasetsevatesse sulgudesse. 1. – 2. päeval peale võõrutamist “üllatatakse” emist kuldiga 1 – 2 tundi. 3. – 4. päeval kult emiste juurde ei lasta. Emiseid seemendatakse 5. – 6. päeval. Seemendamise ajal on kontakt kuldiga kohustuslik. Kult võib emisega kontaktis olla 30 minutit. Esimese kümne minuti jooksul vallanduvad tiinestumiseks vajalikud hormoonid. Seejärel on vaja emis ära seemendada, sest kui hormoonide tase hakkab langema, ei pruugi emis tiinestuda. Siit tuleneb Taanis nõue, et kult võib olla enne seemendust kontaktis ainult nelja emisega, sest 20 minutiga ei jõua rohkem emiseid seemendada. Enne seemendamist kontrollida seisurefleksi, puhastada vulva ja stimuleerida. Kordusseemendus tehakse 24 tunni pärast ja kui seisurefleksi püsib, siis seemendatakse 24 tunni pärast veel kord. Sperma peab emakakaela voolama vabalt, mitte pigistades. Kui sperma valgub liiga kiirelt emakakaela, siis jäetakse kateeter 15 – 20 minutiks sisse. Emiste seemendamisel märgistatakse emis spreiga. Igal nädalal kasutatakse erinevat värvi, sest selle alusel on hea jälgida emiseid, kes võivad uuesti innelda.

Nädala seemenduste kohta trükitakse nimekiri ja sellesse tehakse pidevalt täiendusi emiste kohta, kes indlevad uuesti, siis on hea vaadata, kes läheb poegimisse.

Tervisekontroll. SPF (*Specific Pathogen Free*) süsteem loodi 1971. aastal, mille all on 3700 karja. SPF hõlmab:

- a) sigade tervisliku seisundi,
- b) loomade liikumise, transpordi kontrolli.

Tervisekontrolli alla kuuluvad haigused:

- mükoplasmoos,
- aktinobatsillius pleuropneumoonia tüübid 1 – 10 ja 12,
- täid,
- sügelised,
- düsenteeria,
- atroofiline riniit,
- PRRS (euroopa ja ameerika tüvi).

soovitused jätkuvad

Lisaks loetletutele tehakse kontrolli ka salmonella, E. coli tüüpide ning Yersinia tüüp 09 kohta.

Aretuse tippkarjades viiakse tervisekontrolli läbi erinevatele haigustele:

- 12 korda aastas võetakse proove mükoplasmoosile, aktinobatsillid pleuropneumoonia serotüübile 2 ja 6, PRRS-le, salmonelloosile;
- 4 korda aastas võetakse proove aktinobatsillid pleuropneumoonia serotüübile 12;
- 1 kord aastas aktinobatsillid pleuropneumoonia serotüüp 1,4,7,9,10.

Tootmiskarjades käib kohalik veterinaarinspektor tervisekontrolli läbi viimas 11 korda aastas, vereproove võetakse kord aastas.

SPF süsteemi tasemed märgitakse erinevate värvidega – punane, sinine ja roheline tase. Punane on kõrgeim ja roheline madalaim tase. Tervisekontrolli järgi saab iga farm oma taseme, mida saab vaadata kodulehel www.spf-sus.dk. Iga farmi kohta kirjeldatakse kas farmi tervislik tase on kõrge, keskmine või madal ning millised haigusi (loetletud seitsmest) farmis kindlalt ei esine.

Sinise taseme farmi korral võib lähim seafarm asuda 100 m kaugusel, punase taseme korral aga minimaalselt 500 m kaugusel. Võimalusel ostavad farmerid enda farmi ümber võimalikult palju maad, et takistada teise seafarmi rajamist lähiümbrusesse.

Sigade transpordil liigub auto kõrgema tasemega farmist madalamasse, mitte vastupidi. Kui on vaja sõita kõrgema taseme farmi, siis peab auto seisma 12 tundi karantiinis. Transpordiauto sisaldab kõike sigade transpordiks vajalikku, väljastpoolt vajab vaid puhast vett. Autodel on haiguste leviku vältimiseks süsinikfilter.

Transpordi üle on väga tugev kontroll. Laboratooriumid võtavad autodelt proove, kontrollivad puhtust ja kui leitakse nakkuspisikuid, siis juht vallandatakse. Sigade müümisel viiakse sead farmist oma transpordiga 1 km kaugusele ja laaditakse seal ümber transpordifirma autole.

Sigade ostmisel paigutatakse ostetud sead 8 nädalaks karantiini. Talitaja söötab karantiinis olevad loomad alati viimasena, et tagada 12 tunnine kontakti vältimine oma karja loomadega. Karantiinis olevatele loomadele tehakse 4. nädalal vereproovid. 6. nädalal saabuvad vastused ning kui loomad on terved, võetakse nad 8. nädalal karja. Kui ostetud loomad osutuvad tervemaks oma karja loomadest, siis viiakse üks oma karja siga karantiinis olevate loomade juurde, et kõik loomad kannaksid ühesuguseid haigustekitajaid. Sellise teguviisiga tagatakse 7 korda vähem haigestumisi.

Inimesed tohivad farmi siseneda ainult läbi dušširuumide ja peavad täielikult vahetama riided. Laudas ei tohi olla kasse ja koeri. Samuti jälgitakse sigala nn nurgapuhtust. Seafarmi lautade ümbrus peab olema 2 m ulatuses täiesti lage põõsastest, lilledest ja rämpsusust. Isegi muru ei tohi kasvada.

Emiste valik ja aretustöö. Taanis peetakse normaalseks, et igast voorust prakeeritakse 25% emistest, s.t aasta jooksul 50% emiste asendamist uutega. Emist ei lasta elu jooksul poegida rohkem kui kuus korda, siis prakeeritakse. Emiste valikul karja on aluseks koliresistentsus ja elusate põrsaste arv 5. päeval peale poegimist. Selle viimasega saavutati ühe aasta jooksul suurt edu võrreldes põrsaste arvu osas. Varem on valiku aluseks olnud kokku sündinud põrsaste arv pesakonnas ja elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas, kuid viimane valikualus on osutunud efektiivsemaks.

Konspekterisid Anne Lilleorg *Eesti Tõusigade Aretusihistust* ja Liia Taaler ning Külli Kersten *Jõudluskontrolli Keskusest*

Tööjuubel

10. tööjuubel

13.11.2007 Merle Kruus – IT osakonna biomeetria sektori peaspetsialist

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00